

Et fødselsår til besvær – del 2

Til spørsmålet om når Myllarguten ble født

Historikaren Herleik Baklid har på oppdrag av Myllargutkomiteen utført eit forskingsoppdrag vedrørende når tid Myllarguten blei født. Her fylgjer andre del av rapporten hans.

Av Herleik Baklid

At Myllarguten svært trolig ikke ble født den 3. mai 1799 understøttes av at han ikke er å finne i folketellinga fra 1801, verken i Sauherad eller i omkringliggende bygder.²⁸ Folketellinga fra 1801 er ei nominativ folketelling, det vil si at alle innbyggerne i Norge er ført med navn, alder osv. Dersom Myllarguten hadde vært født i 1799, skulle han ha vært i underkant av to år da folketellinga ble gjennomført. Vi skulle derfor forventet å finne han der. Selve folketellinga ble gjennomført 1. februar 1801, og i henhold til reskript av 28. november 1800 om den forestående tellinga, skulle også nylig fødte barn telles med. «Ved denne Tælling iagttages den Regel, at de Børn, som fødes efter den 1ste Februar, men førend Tællingen endnu er fuldendt, ansees som ufødte, og tælles ikke; [...]»²⁹ Videre står det» og i Henseende til Alderen, at det løbende, men ikke det opfyldte Alders-Aar anføres, f. Ex. ved nyfødte Børn skrives 1, [...]»³⁰

Denne kildekritiske drøftinga har vist at opplysningene i konfirmantlista fra 1816

ikke er pålitelige, og at Myllarguten ikke forekommer i folketellinga fra 1801. Dette svekker i betydelig grad muligheten for at han virkelig er født i 1799.

Konklusjonen av denne gjennomgangen av Hvitsands forklaring er at det er så mange argumenter som enkeltvis og særlig i kombinasjon med hverandre sterkt svekker den, at det er svært lite sannsynlig at Myllarguten ble født den 3. mai 1799.

Vi står derfor tilbake med 1801 som det trolige fødselsåret for Myllarguten. Men også dette årstallet må kontrolleres opp mot annet kildemateriale. Dersom det forekommer kilder som samsvarer med eller støtter opp under 1801, vil dette styrke sannsynligheten for at han ble født dette året. På grunnlag av resultatene ovenfor har vi en viss overensstemmelse mellom Myllargutens dåpsinnførsel i kirkeboka og hans manglende forekomst i folketellinga fra 1801. Men vi har også flere andre muligheter for kontroll. I «Mandtallsfortegnelsen fra 1815» utenfor plassen Sværmyr under Evju er alderen hans oppgitt til å være 11 år.³¹ Dette rimer ikke særlig godt med fødselsåret 1801. Men på denne tida var ikke aldersopplysningene alltid like nøyaktige.³²

Det finnes imidlertid flere muligheter for kildesammenligning. I forbindelse med Myllargutens ekteskapsinngåelse og død, hans flytting fra Sauherad til Vinje og folketellinga i 1865. Opplysninger om de to nevnte livshøgtidene til Myllarguten finnes i kirkebøker, likeledes opplysninger om flyttinga hans. I året 1830 flyttet Myllarguten fra Sauherad til Vinje. I avgangslista, det vil si kirkebokas liste over utflyttede fra sognet, er alderen til Tarje Augundsen oppgitt til 30 år. Det opplyses videre at han flyttet til Vinje «at giftes og boe». Avgangsattesten ble skrevet den 1. april.³³ I tilgangslista i kirkeboka for Vinje, det vil si lista over innflyttede i sognet, er Tarje Augundsen «Inderste fra Seude» innført med alderen 29

år.³⁴ Seinere samme året inngikk Myllarguten ekteskap med Ingebjørg Rikardsdatter Haugen. I kirkebokinnførselen står det «Ungk. Tarje Ougundsen Hougen af Seude Prsgid 28 Aar».³⁵ Datoen for giftermålet er den 7. august.³⁶ Disse tre innførslene i kirkebøkene er på ingen måte entydige. I løpet av fem måneder varierer altså aldersopplysningene mellom 28 og 30 år. Med utgangspunkt i disse aldersangivelsene skulle Myllarguten være født rundt 1800, 1801 eller 1802.

Den neste kilden med opplysninger om Myllargutens alder er folketellinga fra 1865. I likhet med 1801-tellinga var også dette ei nominativ telling. Folketellinga i 1865 ble gjennomført den 31. desember. Under Romtvet og Ødegaarden i Rauland er Thorgeir Augundsens alder oppgitt til 64 år.³⁷ Ved denne aldersangivelsen skulle det løpende aldersåret iberegnes.³⁸ Den siste muligheten som foreligger, er kirkebokinnførselen i forbindelse med Myllargutens dødsfall den 21. november 1872.³⁹ I kirkeboka utfor «Husmand Tarje Augundsens Ødegaarden» står det at alderen ved døden var 70 år.⁴⁰

Denne sammenligningen av opplysninger i ulike kilder gir, som vi ser, ikke noe helt entydig svar. I denne sammenheng må vi imidlertid huske på at aldersangivelsene kunne være noe unøyaktige i tillegg til at det var en tendens til å avrunde alderen til nærmeste hele tiår.⁴¹ Om sammenligningskildene ikke er helt entydige, gir flere av dem et tilnærmevist samsvar som trekker i retning av 1801, og ikke 1799.

Gjennom denne drøftinga av Myllargutens fødselsår har vi kunnet svekke i betydelig grad sannsynligheten for at han ble født i 1799. På grunnlag av dette og den spesifikke drøftinga av 1801-alternativet, framstår 1801 som det overveiende mest sannsynlige fødselsåret for Myllarguten.

28 SAKB Kirkebok for Saude 9 1815-1829, s.238f.

29 Ibid.

30 SAKB Kirkebok for Saude 4 1767-1814, uten paginering. Dersom vi sammenholder opplysningene om Myllarguten i konfirmantlista fra 1816 med opplysningene i «Mandtallsfortegnelsen fra 1815», ser vi at disse spriker betydelig. I følge konfirmantlista skulle altså Myllarguten være om lag 17 år. I «Mandtallsfortegnelsen fra 1815» er alderen hans oppgitt til å være 11 år. Ut i fra disse to kildene

skulle altså Myllarguten ha blitt 6 år eldre i løpet av et eneste kalenderår.

31 Se for eksempel Stoa og Sandberg 2001, s.31.

32m SAKB Kirkebok for Sauherad 6 1827-1850, s.372.

33 SAKB Kirkebok for Vinje 3, 1814-1843, s.313b.

34 Ibid., s.202b.

35 Ibid.

36 SAKB Folketælling 1865, Bratsberg amt 16, Rauland og Vinje, Specialliste over Folketallet m.m. i Vaa og Romtvvet

Skoledistrikt, Raulands Sogn, Raulands Præstegjeld.

37 Ibid.

38 SAKB Kirkebok for Rauland 3 1859-1886, s.286b.

39 Ibid.

40 Stoa og Sandberg 2001, s.31.

KILDER OG LITTERATUR

Arkivmateriale

Statsarkivet på Kongsberg:
Kirkebok for Saude 4 1767-1814
Kirkebok for Saude 9 1815-1829
Kirkebok for Sauherad 6 1827-1850
Kirkebok for Vinje 3 1814-1843
Kirkebok for Rauland 3 1859-1886
Folketellinga for 1801
Folketellinga for 1865

Norsk Folkeminnnesamling: O.N. Klonteig

Trykte kilder og litteratur

Amundsen, Arne Bugge 1983: *Dåp og tradisjon. Dåpstro og dåpspraksis i noen Østfolddistrikter på 1700- og 1800-tallet*. Oslo-Bergen-Tromsø.
Amundsen, Arne Bugge 1989: *Folkelig og kirkelig tradisjon. Dåpsforståelser i Norge særlig på 1800-tallet*, Oslo.
Amundsen, Arne Bugge 1990: Hedning og kristen - Flertydighet i skjæringspunktet mellom folketradisjon og kirkelig teologi, *nord nytt* 40, s.33-44.
Berge, Rikard 1908: *Myllarguten*, Kristiania.
Dyrvik, Ståle 1983: *Historisk demografi*, Bergen-Oslo-Tromsø.

Fogtman, Laurids 1802: *Kongelige Rescripter, Resolutioner og Collegialbreve for Danmark og Norge, VI Deel, 10. bind, 1799-1800*, Kiøbenhavn.
Fæhn, Helge 1956: *Ritualspørsmålet i Norge 1785-1813*, Oslo.
Kirkeby, Birger 1980: *Bygdebok for Sauherad bd.I*, Sauherad.
Kong Christian den femtes Norske Lov 15de April 1687, u.st. 1982.
Kvaalen, Olav (utg.) 1972: *Soga om Myllarguten i poesi og prosa*, 2.oppl., Bø.
Langholm, Sivert 1977: *Historisk rekonstruksjon og begrunnelse*, 2. utg., Oslo.
Mostue, Alf 1988: Myllarguten – «ektefødt eller uekte født»? *Telemark Historie nr.9*, s.95-103.
Nordbø, Olav 1945: *Segner og sogur frå Bøherad*, Oslo.
Reichborn-Kjennerud, I. 1933: *Vår gamle trolldomsmedisin bd.II*, Oslo.
Roscher, Harald Holfeldt 1981: Hvem var Myllarguten? Hvitsands teori under lupen, *Telemark Historie nr.2*, s. 23-34.
Schou, Jacob Henric 1795: *Chronologisk Register over de Kongelige Forordninger og Aabne Breve [...], V Deel, 1766-1774*, Kiøbenhavn.
Stoa, Nils Johan og Per-Øivind Sandberg 2001: *Våre røtter. Håndbok i slektsgransking*, 2.utg., u.st.
Trykkerud, Torleif 2000: Møllergutten – Myllaren 1799-1872, *Årbok for norsk folkemusikk 2000*, s. 68-79.
Vaa, Johan 2000: 1799 – eit ugras, *Spelemannsbladet nr.4/00*, s.12-13 og s.21.

Faremoslåttar med Torleiv H. Bjørgum

Av Kjell Bitustøyl

Hallvard Bjørgum er på tråden. Han har snart klar ein CD med opptak med faren, den legendariske spelemannen Torleiv H. Bjørgum. Hallvard har drive på i fleire år med dette prosjektet, men fyrst no har han fått det økonomiske på plass slik at han kunne realisere prosjektet. Det dreiar seg fyrst og fremst om opptak som er gjorde på Høvikodden i 1987-88. Ein del av opptaka er frå då Torleiv var på veg heim frå ein Sverige-tur, han var oppglødd og opplagt, fortel Hallvard.

Tidlegare har produksjonen «Skjaldmøyslaget» med Hallvard og Torleiv kome. Denne fekk Spellemannprisen for 1990. Desse opptaka blei gjorde på Høvikodden i 1985-86.

Denne CD-en er den fyrste i ein serie som skal heite Bjørgumsspel, fortel Hallvard T. Bjørgum. Faremoane er tema for CD-en, «Farkadden» er tittelen, eit omgrep som skriv seg frå fossegrimen i Faråne, der Faremoane budde. Med på plata er mellom anna ein namnlaus slått som er den einaste slåttan Torleiv H. Bjørgum minnest han hørde direkte av Knut Jonsson Heddi. Denne slåttan har Hallvard gjeve namnet «Torleiv H. Bjørgums minne». Torleiv var 17 år då Knut J. Heddi døydde.

Med på plata er og sju munnharpeslåttar som ikkje er gjevne ut før. Likeins er der lagt vekt på stev-kveding, her er mellom anna stev som Torleiv H. Bjørgum dikta sjølv, - «Farkadden2», som er ei ironisering over då Faråne blei regulert. Hallvard fortel at Torleiv påstod han hørde grimen i Bjørgeåni, som ein «endelaus». Han fortel òg at Torleiv var den fyrste som byrja med «reklame-stev» i samband med ein kappleik (i dette tilfellet eit «sponsor-stev»):

*Han må nok noko på fela drage
han som skal spelemanns stolen take.
Ein kubbestol fær han av dei,
som har rutebilan og bankan tvei.*

Hallvard meiner det er viktig å få fram det vokale stoffet, ikkje minst av di der i Setesdal no er så få manlege kvedarar.

